

Κατανόηση του γονεϊκού ρόλου και ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων στο οικογενειακό περιβάλλον και η ενδυνάμωση των σχέσεων με τα μέλη της οικογένειας. Η προοπτική της σχέσης του παιδιού με την ανάδοχη οικογένεια. Η υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας από τον Φορέα Εποπτείας και από το δίκτυο των κοινωνικών υπηρεσιών.

«Ένα σπίτι για κάθε παιδί»

1. Υποενότητες

- ➔ Κατανόηση του γονεϊκού ρόλου. Ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων στο οικογενειακό περιβάλλον και η ενδυνάμωση των σχέσεων με τα μέλη της οικογένειας.
- ➔ Ενημέρωση για την πρόθεση αναδοχής. Προετοιμασία της πυρηνικής και της ευρύτερης οικογένειας.
- ➔ Η γνωριμία του αναδεχόμενου με τα μέλη της ευρύτερης οικογένειας.
- ➔ Τα φυσικά τέκνα της ανάδοχης οικογένειας.
- ➔ Η προοπτική της σχέσης του παιδιού με την ανάδοχη οικογένεια.
- ➔ Διαχείριση δύσκολων συμπεριφορών.
- ➔ Μοντέλο ασφαλούς βάσης.
- ➔ Η υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας από τον φορέα εποπτείας και το δίκτυο των κοινωνικών υπηρεσιών.
- ➔ Θέματα που αφορούν στη συνεργασία με τη φυσική οικογένεια.

2. Σύντομη Εισαγωγή

Η ενότητα πραγματεύεται ζητήματα που συνδέονται με τη διαμόρφωση του γονεϊκού ρόλου και τη δημιουργία σχέσης με το παιδί.

Οι ανάδοχοι γονείς αναμένεται να προσφέρουν γονεϊκές εμπειρίες στο παιδί ανάλογες με το στάδιο ανάπτυξης του. Η τρυφερότητα, η στοργή, η αφοσίωση, η αποδοχή, η επιβράβευση, η ασφάλεια και η εξασφάλιση ερεθισμάτων είναι απαραίτητες όπως και στη βιολογική γονεϊκότητα.

Η ανάπτυξη αμοιβαίου δεσμού, συστατικού στοιχείου του γονεϊκού ρόλου και απαραίτητο για όλες τις εποικοδομητικές σχέσεις συνήθως παίρνει χρόνο.

Η αναδοχή λειτουργεί ως προστατευτικός παράγοντας για τα τοποθετημένα παιδιά για την επούλωση των τραυμάτων που έχουν υποστεί και την κινητοποίηση παραγόντων ανθεκτικότητας και ανάκαμψης. Προστατευτικός είναι και ο διαμεσολαβητικός ρόλος που ασκεί η αναδοχή στη μεγιστοποίηση άλλων παραγόντων προστασίας. Εκείνων που εξασφαλίζουν οι ομαδικές εμπειρίες μάθησης και κοινωνικής ένταξης όπως η φροντίδα για εγγραφή και συστηματική φοίτηση σε παιδικούς σταθμούς, νη-

πιαγωγεία, σχολεία όλων των βαθμίδων, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, αθλητικά κέντρα, ωδεία. Καθώς η σχολική φοίτηση συμπίπτει με το μεγαλύτερο τμήμα του ηλικιακού φάσματος που καλύπτει η αναφερόμενη στον παρόντα τόμο αναδοχή (παιδιών 0 ως 18 ετών, σύμφωνα με τη διεθνή σύμβαση για τα δικαιώματα των παιδιών) και τα σχολικά επιτεύγματα είναι συνδεδεμένα με την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη και το συναισθηματικό ευ ζην, μεγάλο μέρος του έργου των αναδόχων στρέφεται γύρω από τη στήριξη της. Τα παιδιά σχολικής ηλικίας που περνούν σε κρατική προστασία και απομακρύνονται από την οικογένειά τους, συγχρόνως αποκόπονται από το σχολείο όπου φοιτούν, και όποιες άλλες ομαδικές δραστηριότητες. Η επιβάρυνση στις απώλειες και τις ματαιώσεις και οι τραυματισμοί είναι αναρίθμητοι, δυσθεώρητοι.

Ως εκ τούτου η σύνδεση με ανάλογη μονάδα εκπαίδευσης στην περιοχή της ανάδοχης οικογένειας συνιστά άμεση προτεραιότητα. Η στήριξη του παιδιού στη πολυδιάστατη αυτή μετάβαση είναι προϊόν συνεργασίας των αναδόχων με το φορέα εποπτείας όπως και η εγκατάσταση επικοινωνίας και στενής συνεργασίας με το εκπαιδευτικό προσωπικό. Στο πλαίσιο της υποστήριξης του παιδιού πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ευρήματα διεθνών και εγχώριων ερευνών σχετικά με τα υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας που παρουσιάζουν τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ιδρύματα και ανάδοχες οικογένειες, καθώς πολλά είχαν ασταθή φοίτηση ή έχουν χάσει τάξη λόγω των γεγονότων που βίωναν πριν την τοποθέτηση, ενώ και η απότομη αλλαγή σχολικού πλαισίου σε συνδυασμό με την αλλαγή του τόπου διαμονής λειτουργεί ανασταλτικά στις προσδοκίες και το ενδιαφέρον για μάθηση.

Λέξεις κλειδιά:

γονεϊκός ρόλος, παράγοντες προστασίας, φυσικά τέκνα αναδόχων, συνεργασία αναδόχου-φορέα εποπτείας.

3. Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Οι υποψήφιοι ανάδοχοι που θα διδαχθούν αυτήν την ενότητα αναμένεται:

- Να αντιληφθούν το εύρος του ρόλου τους και του ρόλου των άλλων μελών της πυρηνικής και της ευρύτερης οικογένειας.
- Να αντιληφθούν τη σημασία της υποδοχής της γνωριμίας και από τα συνοικούντα πρόσωπα.
- Να αναγνωρίσουν τις διαστάσεις και τη σημασία της συμβολής των φυσικών τέκνων στη διαμόρφωση του οικογενειακού κλίματος και στη στήριξη της προσαρμογής του αναδεχόμενου τόσο στο σπίτι, όσο και στον κόσμο των ομηλικών στη γειτονιά και το σχολείο.
- Να αναγνωρίσουν τη σημασία της αφοσίωσης στην εκπλήρωση των στόχων της αναδοχής για το συγκεκριμένο παιδί.

- Να αντιληφθούν τη σημασία διατήρησης θετικής υπόστασης της φυσικής οικογένειας και της επαφής του παιδιού με αυτήν.
- Να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες για τη διαχείριση προκλήσεων στο πλαίσιο της επικοινωνίας ή και συνεργασίας με τη φυσική οικογένεια.
- Να γνωρίσουν δοκιμασμένα μοντέλα διαχείρισης δύσκολων συμπεριφορών και να προβληματιστούν για την εφαρμοσιμότητά τους.
- Να αντλήσουν την πεποίθηση για τη λειτουργία του συνεργατικού σχήματος φορέα εποπτείας και αναδόχου ως προστατευτικού παράγοντα.

Η ενότητα αναδεικνύει πως ανάδοχοι και παιδί συμπορεύονται με τα αναδεχόμενα σε “αναπτυξιακά μονοπάτια” και πως μέσω της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης συν-εξελίσσονται. Εκείνοι ως τροφοί που συνοδεύουν, υποστηρίζουν και εκείνα ως αναπτυσσόμενοι οργανισμοί.

4. Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να δώσει στους υποψηφίους αναδόχους εφόδια γνώσεων και δεξιοτήτων για να προσφέρουν υψηλής ποιότητας φροντίδα σε όποιο παιδί αναλάβουν.

Στοχεύει να αναδείξει τη μοναδικότητα κάθε παιδιού και της συνθήκης που το έφερε ως την τοποθέτηση καθώς και τη μοναδικότητα της νέας κοινής εμπειρίας του με το ανάδοχο σχήμα οικογένειας και τη διαδικασία διαμόρφωσης του προσωπικού στυλ κάθε ανάδοχου γονέα.

Αναδεικνύεται η συν-ευθύνη και η συμπόρευση ολόκληρου του σχήματος της ανάδοχης οικογένειας στο εγχείρημα της αναδοχής, και η αξία της ενημέρωσης και προετοιμασίας όλων των μελών του για αυτήν.

Έμφαση δίδεται στις διαστάσεις και τη σημασία της συμβολής των φυσικών τέκνων ανεξαρτήτως της ηλικίας και του βαθμού αυτονόμησης τους από την οικογένεια.

Επίσης, υπογραμμίζεται το αξίωμα ότι η προστασία ενός παιδιού εκτός της φυσικής οικογένειας δεν σημαίνει τη διαγραφή της, και αναδεικνύει τη σημασία της διατήρησης επικοινωνίας και επαφής με τη φυσική οικογένεια.

Η ενότητα αντλεί από τις θεωρίες της ανθρώπινης ανάπτυξης (θεωρίες δεσμού, γνωσιακή, ανάκαμψης) και την προσέγγιση των δυνατών σημείων που ευνοεί την πλήρη κάλυψη των πυρηνικών αναγκών και την επούλωση τραυμάτων που έχουν προκληθεί από τα βιώματα εγκατάλειψης / κακοποίησης. Επίσης ευνοεί την ανάπτυξη του απαραίτητου συνεργατικού σχηματισμού μεταξύ φορέα εποπτείας και αναδόχων που εξασφαλίζει την ομαλή πορεία και την έγκαιρη αντιμετώπιση των δυσκολιών.

5. Ανάλυση της θεματικής ενότητας

Κατανόηση του γονεϊκού ρόλου. Ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων στο οικογενειακό περιβάλλον και η ενδυνάμωση των σχέσεων με τα μέλη της οικογένειας.

Η ανατροφή παιδιού θεωρείται έμφυτη ετοιμότητα που μεταδίδεται από γενιά σε γενιά. Οι βασικές γνώσεις μας πηγάζουν από τη δική μας εμπειρία, τον τρόπο με τον οποίο μας ανέθρεψαν οι δικοί μας γονείς. Η εμπειρία του πρωταρχικού συναισθηματικού δεσμού (attachment), που δημιουργείται μεταξύ γονιού και παιδιού ενυπάρχει και επηρεάζει την οικοδόμηση της προσωπικότητάς μας, και άλλοτε ανεπαίσθητα, άλλοτε πολύ έντονα, τις κατοπινές εμπειρίες συνύπαρξης, σχέσεων και δημιουργίας. Συνειδητά ή ασυνείδητα επηρεάζει τις σχέσεις που δημιουργούμε ως παιδιά, ως σύζυγοι, ως γονείς, ως σύντροφοι, ως φίλοι, ως συνάδελφοι, ως γείτονες. Οι αναμνήσεις από τα αρχικά βιώματα τροφοδοτούνται από αφηγήσεις, βίντεο, φωτογραφίες, μνήμες από στιγμιότυπα φροντίδας περιποίησης των αδελφών μας. Από αναδρομές σε συναισθήματα ανακούφισης και πληρότητας ή κενού και αδιαφορίας από τη στάση και τρόπους αντιμετώπισης ομηλικών.

Οι πρώιμες εμπειρίες αποκαλύπτονται στο προσωπικό στυλ κάθε γονέα, το οποίο διαμορφώνεται στο κοινωνικό πλαίσιο όπου αυτός ζει με την επίδραση προσωπικών (την επιθυμία, επιλογή να γίνει γονιός – επιθυμητό παιδί – μια συγκεκριμένη περίοδο της ζωής του), οικογενειακών (απόκριση στις ευχές και επιθυμίες των δικών τους γεννητόρων και στις προσδοκίες της ευρύτερης οικογένειας) και κοινωνικών – πολιτιστικών παραγόντων, τις αξίες προσδοκίες από το γονεϊκό ρόλο και από τις επόμενες γενιές.

Ωστόσο, ο γονεϊκός ρόλος ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του έχει μια κύρια αποστολή και στόχευση, τη φροντίδα του παιδιού από την αρχή της ύπαρξης του και αδιαλείπτως προκειμένου να εξελιχθεί σε ικανό, υπεύθυνο, ανεξάρτητο ενήλικα.

Εμπειρικές μελέτες σε πολλές χώρες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τούτο προϋποθέτει την εξασφάλιση της κάλυψης ορισμένων πολύ βασικών συναισθηματικών αναγκών τους όπως για στοργή - αγάπη, αποδοχή, ασφάλεια, αναγνώριση, επιβράβευση, έπαινο για τα επιτεύγματα του, που εξασφαλίζονται μέσα από ερεθίσματα (εικόνων, ομιλίας, ευκαιρίες για συναναστροφή, αφορμές για να εξερευνηθούν, να μάθουν να δοκιμάσουν καινούριες εμπειρίες) και ευκαιρίες για την ανάπτυξη υπευθυνότητας προς τον εαυτό και τους άλλους.

Και αυτή η κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών θα γίνεται με τρόπο προσαρμοσμένο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, την προσωπικότητα και στις ικανότητες του.

Το παραπάνω σύνθετο και απαιτητικό πλέγμα ρόλου έχει απασχολήσει πλήθος ειδικών και μελετητών της ανθρώπινης ανάπτυξης. Σήμερα που η τεχνολογία το επιτρέπει, οδηγοί γονεϊκότητας άλλοι συνοπτικοί και άλλοι πολύ αναλυτικοί είναι προσβάσιμοι σε όλες τις γλώσσες.

Η Κέλμερ Πρινγκλ έχει συντάξει ένα δεκάλογο για την ανατροφή των παιδιών, που έχει τύχει ευρείας αποδοχής διεθνώς και στην Ελλάδα (ενδεικτικά βλ. στο Δοξιάδη, 2013: 40-41).

- 1) Να δίνετε συνεχή, συνεπή, τρυφερή φροντίδα. Είναι τόσο αναγκαία για την υγεία της ψυχής, όσο και η τροφή για το σώμα.
- 2) Να δίνετε γενναιόδωρα το χρόνο και την κατανόσή σας. Το να παίζετε με το παιδί σας και να του διαβάζετε έχει μεγαλύτερη σημασία από τη φροντίδα για ένα τακτικό, οργανωμένο σπίτι.
- 3) Να του προσφέρετε καινούριες εμπειρίες και να του μιλάτε πολύ – οι καινούριες εμπειρίες πλουτίζουν το μυαλό του.
- 4) Να το ενθαρρύνετε να παίζει μόνο του και με άλλα παιδιά, να εξερευνά, να μιμείται, να δημιουργεί, να φτιάχνει πράγματα, να φαντάζεται.
- 5) Να επαινείτε την προσπάθεια του περισσότερο από το αποτέλεσμα που φέρνει.
- 6) Να του δίνετε όλο και περισσότερη ευθύνη. Η υπευθυνότητα, όπως όλες οι ικανότητες, μαθαίνεται με εξάσκηση.
- 7) Να μην ξεχνάτε ότι κάθε παιδί είναι μοναδικό. Έτσι δεν το συγκρίνουμε.
- 8) Ο τρόπος που δείχνετε δυσαρέσκεια να ταιριάζει με την προσωπικότητα του παιδιού, την ηλικία και τη νοημοσύνη του.
- 9) Ποτέ να μην το φοβερίζετε με το ότι θα πάψετε να το αγαπάτε ή ότι θα το διώξετε. Μπορείτε να απαρνείστε το φέρσιμό του, αλλά όχι το ίδιο.
- 10) Μην περιμένετε ευγνωμοσύνη – το παιδί δεν ζήτησε να γεννηθεί και να ζήσει μαζί σας, εσείς πήρατε αυτήν την απόφαση.

Ωστόσο, πολλοί ειδικοί επιφυλάσσονται για την μονομερή φόρτιση στο τι χρειάζεται να κάνουν οι γονείς για τα παιδιά τους και στην εντύπωση που δημιουργείται ότι στην ανατροφή των παιδιών σημασία έχουν μόνο τα παιδιά και τα συναισθήματά τους. Οι δικές τους ανάγκες, τα δικά τους συναισθήματα, ο αντίκτυπος των απαιτήσεων και των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν, δεν τυχαίνουν ανάλογης προσοχής ή και παραβλέπονται.

Αυτό το στοιχείο αναδεικνύεται στο βιβλίο της Ανθής Δοξιάδη, όπου η παρουσίαση του δεκάλογου της Κέλμερ Πρινγκλ συνοδεύεται από ένα άλλο δεκάλογο, που ονομάζει, δεκάλογο επιβίωσης των

γονιών κατά τη διάρκεια της ανατροφής των παιδιών. Επισημαίνει, τη διατήρηση της πεποίθησης ότι οι ίδιοι παραμένουν άνθρωποι με δικαιώματα, την κατανομή του χρόνου ώστε να 'χουν χρόνο για τους ίδιους και το επάγγελμα, τα ενδιαφέροντα τους, την ειλικρινή δήλωση των επιθυμιών προσδοκιών από το παιδί, τον στόχο για ομαλή συμβίωση και χαρά ακόμη και με τα πιο δύσκολα παιδιά, την φροντίδα να αισθάνονται σίγουροι για τον εαυτό τους, την αποδοχή ότι το παιδί είναι ξεχωριστό, διαφορετικό, άλλος άνθρωπος, την απόρριψη συμπεριφοράς του παιδιού προς τους ίδιους που θεωρούν απαράδεκτη και μη αποδεκτή από κάποιο ενήλικα, και η προοπτική όταν μεγαλώσει να μπορούν να του πουν με ειλικρίνεια “δεν μου χρωστάς τίποτα”.

Στην περίπτωση της ανάδοχης γονεϊκότητας ισχύουν και έχουν εφαρμογή όλα τα παραπάνω. Για την εξασφάλιση της συνέχισης και της συνοχής στη ζωή των αναδεχομένων παιδιών με επιβεβαίωση της ταυτότητας, συνέχιση της διαπαιδαγώγησης του, με φυσική και ψυχική ευζωία, ευκαιρίες για μέγιστη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που διαθέτει και προοπτική ότι θα τα καταφέρει να αυτονομηθεί ή να επιστρέψει στη φυσική οικογένεια, στις περιπτώσεις που είναι εφικτό.

Στις περιπτώσεις που ο ανάδοχος είναι ζεύγος συζύγων ή συντρόφων, η συμβολή του πατέρα είναι ιδιαίτερα και εξ ίσου σημαντική και για τους δυο. Το αναδεχόμενο παιδί έχει ανάγκη τον πατέρα, την εξοικείωση με τα γνωρίσματα του φύλου και του ρόλου του ως γονέα. Και η μητέρα έχει ανάγκη να μοιραστεί μαζί του την ευθύνη, το φόρτο δουλειάς και της χαράς που συνεπάγεται η φροντίδα του.

Μόνο με την ενεργό παρουσία στην καθημερινή ζωή του παιδιού μπορεί το παιδί να βιώσει συναισθήματα, προσδοκίες και να πάρει ευχαρίστηση από αυτόν. Η ανακάλυψη ενός κοινού ενδιαφέροντος, και η ανάπτυξη μιας από κοινού δραστηριότητας, το μοίρασμα μιας υπευθυνότητας της καθημερινής ζωής, διευρύνει την επικοινωνία, δημιουργεί αμφοτερόπλευρες προσδοκίες, ευκαιρίες για μάθηση και ενδυναμώνει τη σχέση. Επίσης, δίδει αφορμές για επιτεύγματα και την επακόλουθη επιβράβευση που μεγιστοποιεί τα οφέλη τόσο για τη σχέση με τον ανάδοχο πατέρα, όσο και για την ενίσχυση καλλιέργεια των δεξιοτήτων του αναδεχόμενου.

Οι ανάδοχοι γονείς αναμένεται να προσφέρουν γονεϊκές εμπειρίες στο παιδί ανάλογες με το στάδιο ανάπτυξης του. Η τρυφερότητα, η στοργή, η αφοσίωση, η αποδοχή, η επιβράβευση, η ασφάλεια και η εξασφάλιση ερεθισμάτων είναι απαραίτητες όπως και στη βιολογική γονεϊκότητα.

Η ανάπτυξη αμοιβαίου δεσμού, συστατικού στοιχείου του γονεϊκού ρόλου και απαραίτητο για όλες τις εποικοδομητικές σχέσεις συνήθως παίρνει χρόνο. Αυτό οφείλεται σε εμπειρίες αποχωρισμού, και τις ρήξεις σχέσεων με σημαντικά πρόσωπα πριν την τοποθέτηση στην ανάδοχη οικογένεια. Πιο έντονα διαγράφεται από μεγαλύτερα παιδιά και εφήβους με συναισθηματικές δυσκολίες που για μεγάλα διαστήματα επιμένουν να δοκιμάζουν την ανοχή και να αναζητούν τεκμήρια πλήρους αποδοχής από τους αναδόχους.

Άλλα παιδιά και έφηβοι επηρεασμένοι από προηγούμενες θετικές ή αρνητικές εμπειρίες με γυναίκες ή άνδρες επιλέγουν να εμπιστευτούν και να δεθούν με τον ένα γονέα και πρόσωπα του φύλου του.

Η αλήθεια με απλά κατανοητά από το παιδί λόγια, για όλα τα θέματα που απασχολούν ή προκύπτουν εκτάκτως, ομοίως αναφορές στα αληθινά συμβάντα που προηγήθηκαν της τοποθέτησης, όπως είναι γνωστά, αποτελούν βάλσαμο για τη συναισθηματική ζωή του. Οι «πραγματικές» / «αληθινές» λέξεις, όταν συνοδεύονται από συμπάθεια και ενθάρρυνση, δίνουν έναυσμα να μιλήσει για το γεγονός, το πρόσωπο/τα πρόσωπα που σχετίζονται με αυτό και πιθανά να αποκαλύψει κάποιο από συναισθήματα/ τον πόνο του ή τις ανησυχίες του για αυτό.

Παράδειγμα η φράση «*η μαμά σου πέθανε*» πονάει πολύ, αλλά επιτρέπει στο παιδί να ρωτήσει «*θα τη δω ξανά*» και το λυτρώνει από τη σύγχυση και την ατελέσφορη προσμονή που θα έφερνε «*η μαμά σου έφυγε*» που δίδει πολύσημο μήνυμα «*θα έρθει*», «*με εγκατέλειψε*», «*έφταιξα*»...

Η συνέπεια στο πρόγραμμα και τις υποσχέσεις προσδίδει σεβασμό στο παιδί, και αίσθηση αξιοπιστίας και σταθερότητας στο περιβάλλον του.

Η διαμόρφωση προσωπικού, ιδιωτικού χώρου για φύλαξη αντικειμένων που έφερε μαζί του, αλλά και νέων που αποκτά, χώρου όπου μπορεί να κρεμάσει μια ζωγραφιά, μια αφίσα, δημιουργεί βάσεις για καλλιέργεια εμπιστοσύνης στα πρόσωπα των αναδόχων, αίσθημα του ανήκειν στο χώρο, αλλά και την αίσθηση ότι σέβονται την ιστορία και το παρελθόν του.

Ενημέρωση για την πρόθεση αναδοχής - Προετοιμασία της πυρηνικής και της ευρύτερης οικογένειας

Η προοπτική της σχέσης περνά και επηρεάζεται από την αντίστοιχη προετοιμασία της οικογένειας να κατανοήσουν τα κίνητρα του ενδιαφερόμενου/ των ενδιαφερόμενων μελών να γίνουν ανάδοχοι, την πηγή του ενδιαφέροντος και τη σημασία που αποδίδουν στο εγχείρημα. Οι αντιδράσεις ποικίλουν. Άλλες αναφέρονται στο μέγεθος της δέσμευσης, το βάρος της ευθύνης, την πρόκληση της εμπλοκής σε άγνωστο ρόλο, τις αυξημένες πιθανότητες αναγκών διαχείρισης δύσκολων συμπεριφορών, και άλλες στην πρόκληση της εκπλήρωσης μιας καλής πράξης, αλληλεγγύης και προσφοράς. Αντιδράσεις που είναι σημαντικό να ακουστούν, να συζητηθούν και να κατευναστούν.

Ειδικά στο πλαίσιο της παιδοκεντρικής, ελληνικής οικογένειας, όπου όλα τα μέλη όχι μόνο της πυρηνικής αλλά και της ευρύτερης μπορούν να έχουν σημαίνοντα λόγο για όλα όσα αφορούν τους απογόνους τους όλων των ηλικιών. Το φύλο, η εμφάνιση, τα χαρακτηριστικά, τους τρόπους συμπεριφοράς, τις δραστηριότητες, τα ταλέντα τους. Επίσης, εμπλέκονται με τις μεθόδους διαπαιδαγώγησης και τη διανομή της υποστήριξης που παρέχουν ανά ηλικιακό φάσμα, ανάλογα με το φύλο και τις συνθήκες ζωής τους. Επομένως, η αναδιάρθρωση της δομής, η ανακατανομή της φροντίδας και των ευθυνών και η υιοθέτηση νέων ρόλων που επιφέρει η αναδοχή ενδιαφέρουν και απασχολούν όλα τα μέλη της. Οι ενδιαφερόμενοι είναι σημαντικό να αρχίσουν την ενημέρωση των σημαντικότερων από τα σημαντικά πρόσωπα, εκείνα που έχουν ισχυρότερο λόγο, ή επηρεάζουν άλλα. Στη συνέχεια θα μοιραστούν τις προθέσεις τους με όλους, θα εξηγήσουν το σκοπό, τη σημασία της αναδοχής, τις ανάγκες των παιδιών

που περνούν στο σύστημα παιδικής προστασίας, τις συνθήκες της τοποθέτησης. Η δημοσιότητα που δίδεται τα τελευταία χρόνια στα περιστατικά κακοποίησης, εγκατάλειψης, εμπορίας και εκμετάλλευσης ανηλίκων και η προβολή της αναπτυσσόμενης ιδρυματικής προστασίας στην Ελλάδα, έχει δώσει ευκαιρίες και παραδείγματα για ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν σε συζητήσεις για την ξεχωριστή συμβολή της αναδοχής.

Η γνωριμία του αναδεχόμενου με τα μέλη της ευρύτερης οικογένειας

Η γνωριμία με τα μέλη της ευρύτερης οικογένειας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Και πάλι προέχει να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία αλλά και η διάθεση του παιδιού. Χρειάζεται να είναι ενήμερο για τις προθέσεις του αναδόχου και να έχει ζητηθεί η γνώμη του. Είναι καλό να γνωρίζει τι θα συμβεί, πότε, με πόσους και ποιους ανθρώπους (ονόματα και βαθμός σχέσης) θα συναντηθεί, σε αυτούς περιλαμβάνονται παιδιά (όνομα, ηλικία), σε ποιο πλαίσιο, αν θα κάνουν κάτι όλοι μαζί, ακόμη αν επιθυμεί ή αναμένεται το ίδιο να κάνει κάτι (να δείξει μια ζωγραφιά, να πάει στο δωμάτιο για παιχνίδι με παιδί επισκέπτη κ.ά.).

Ορισμένοι ανάδοχοι επιλέγουν να συστήσουν το παιδί σε ατμόσφαιρα γιορτής και χαράς. Οργανώνουν οικογενειακά γεύματα, πάρτυ, τα οποία ωστόσο ενδέχεται να βιωθούν ως αφύσικα, κατακλυσμιαία ή καώδη γεγονότα από το παιδί. Ενδέχεται να προκαλέσουν αναδρομές σε συναφή σκηνικά στην οικογένεια του (ευχάριστα ή τραυματικά π.χ. με κατάληξη σε καυγά) και να επηρεάσουν τη διάθεση του παιδιού.

Σε πολυπληθείς συναθροίσεις δεν ευνοείται η πρόληψη ακόμη και καλοπροαίρετων αμφιθυμικών, συγχυτικών σχολίων προς το παιδί.

Ενδεικτικά παραθέτουμε αποσπάσματα από μια συνεδρία ομάδας αναδόχων γονέων, που είχαν αναλάβει για πρώτη φορά παιδί, και μοιράστηκαν την εμπειρία της πρώτης γνωριμίας του αναδεχόμενου με την ευρύτερη οικογένεια τους.

«Κάλεσα τους συγγενείς πρώτου βαθμού και από τα δυο μας σόγια, την πρώτη Κυριακή, όλους μαζί 14 άτομα και 6 παιδιά, τα δυο μωρά. Δεν περίμενα να έρθουν όλοι μαζί, ταυτόχρονα. Της έφεραν δώρα. Η Ελένη, ήταν επτάμιση χρονών. Τους χαιρέτησε με χειραψία, αλλά έδειχνε αμήχανη στα φιλιά και τα χάδια. Τους κάλεσα να καθίσουμε στο τραπέζι αλλά εκείνοι έμεναν γύρω από την Ελένη επιμένοντας να ανοίξει τα δώρα της. Εκείνη ακίνητη, με το βλέμμα στο πάτωμα, δεν άγγιξε κανένα πακέτο, ούτε απάντησε σε καμιά από τις ερωτήσεις. Ο άνδρας μου και εγώ κοιταζόμασταν αμήχανα. Πριν προλάβω να επέμβω είχε αρχίσει να τρέχει προς το δωμάτιο της. Δεν ενέδωσε στα παρακάλια μας και δεν ξαναεμφανίστηκε στην τραπεζαρία.»

Ήταν λάθος μας, βιαστήκαμε να τη γνωρίσουμε στις οικογένειες, πριν καλά-καλά τη γνωρίσουμε εμείς. Θέλαμε να σιγουρευτούμε, πως θα τη δεχθούν, αλλά με λάθος τρόπο. Δημιουργήθηκε αναστάτωση και λάθος εντυπώσεις που πέρασε καιρός να αλλάξουν» (κα Κ., 12.12.2014).

«Ο δικός μας είναι μικρότερος, 5 χρονών. Συζητήσαμε με το σύζυγο ξανά και ξανά, αλλά δεν συμφωνούσαμε πως να το κάνουμε. Εγώ αγχώθηκα γιατί ήθελα να προλάβω τις συνάξεις του Πάσχα, γι' αυτό άρχισα και τους έδινα ραντεβού ανά οικογένεια, απογεύματα στην Παιδική Χαρά. Τον χαιρετούσαν και συνέχιζε να παίζει. Εμείς πίναμε τσάι, τον παρακολουθούσαμε. Ήταν πολύ πιο εύκολο, με παραδέχθηκε και ο σύζυγος» (κα Α., 12.12.2014).

«Εμείς με τον έφηβο (14 ετών) δυσκολευτήκαμε πολύ, αρνήθηκε να συναντηθεί να γνωριστεί με τους συγγενείς μας. Όποτε ανοίγαμε κουβέντα, “έχω τους δικούς μου και σας τους καινούριους” μας έλεγε και πήγαινε στο δωμάτιο του. Χρειαστήκαμε τη βοήθεια της κοινωνικής λειτουργού, έκανε τρεις επισκέψεις για να τον πείσει» (κος Ε., 12.12.2014).

Όπως όλες οι πτυχές των διαπροσωπικών σχέσεων έτσι και οι συστάσεις με το νεοφερμένο επηρεάζονται από τον κοινωνικό – πολιτισμικό κώδικα αντιμετώπισης των παιδιών και των εφήβων που ισχύει στην κοινωνία που ζουν οι ανάδοχοι. Ωστόσο, μπορεί να έχει στοιχεία που δεν εναρμονίζονται ή δεν γίνονται κατανοητά από ένα αναδεχόμενο. Παράδειγμα, η προσμονή τα παιδιά να δείχνουν επιτεύγματα ή παράσταση στους συγγενείς /καλεσμένους μπορεί να το αναστατώσει.

Τα φυσικά τέκνα της ανάδοξης οικογένειας

Η απόφαση μιας οικογένειας να μετατραπεί σε ανάδοξη συνοδεύεται από πολλές αλλαγές στις οικογενειακές σχέσεις και στην καθημερινή της ζωή γενικά. Ολόκληρη η οικογένεια αναδέχεται, και η συμβολή των φυσικών τέκνων δεν μπορεί παρά να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη. Αναφερόμαστε σε συμβολή και όχι στη γνώμη, ή τη συναίνεση τους στο εγχείρημα των γονέων. Τα φυσικά τέκνα αναμένεται να βιώσουν μείζονα ανατροπή, θα μοιραστούν με το αναδεχόμενο τη θαλπωρή και τις σχέσεις, την εμπιστοσύνη, την επικοινωνία, τη στήριξη, τη φιλία με τους γονείς που ως τότε μονοπωλούσαν.

Τα φυσικά τέκνα συμβάλουν παραχωρώντας και μοιραζόμενα δικαιώματα στο χώρο, το χρόνο, τους άυλους και υλικούς πόρους της οικογένειας. Θα λειτουργήσουν ως φίλοι του νεοφερμένου αλλά και ως στήριγμα στους γονείς στο νέο τους ρόλο. Η ειλικρινής αποδοχή της πρόθεσης των γονέων να αναλάβουν αναδεχόμενο, τους ευκολύνει πολύ. Απαλύνει το συναίσθημα καθιστώντας την αβεβαιότητα. Δίδει τη δυνατότητα να ζητήσουν τη συμβολή, τη συνεργασία, όποτε τη χρειαστούν, και όποτε υπάρξει ανάγκη να θίξουν και να επιλύσουν ζητήματα ανταγωνισμού, διεκδικήσεων ή συγκρούσεων.

Τα φυσικά τέκνα ανεξαρτήτου ηλικίας, ακόμη κι αν είναι ενήλικα, είναι σημαντικό να γίνουν έγκαιρα κοινωνοί των προθέσεων, του σκεπτικού των γονέων τους. Να ακούσουν τι σκέπτονται να πράξουν και τους λόγους για τους οποίους θέλουν να το πράξουν. Γιατί επιθυμούν, γιατί είναι σημαντικό για κείνους να προσφέρουν εμπειρία οικογένειας σε κάποιο παιδί που στερείται τη δική του. Η συζήτηση είναι καλό να γίνεται σε κλίμα ανταλλαγής απόψεων που ενθαρρύνει τα παιδιά να κάνουν ερωτήσεις, να εκφράσουν απορίες, να αναρωτηθούν για τις δικές τους ιδέες και απόψεις.

Και βέβαια δεν πρόκειται για μια μοναδική ή λιγοστές συζητήσεις. Τα παιδιά χρειάζονται χρόνο να σκεφθούν, και να επανέλθουν με νέα ή διευκρινιστικά ερωτήματα «*τι θα γίνει με τις διακοπές μας;*», φανταστικά σενάρια «*τι θα κάνετε αν δεν μας/με γουστάρει;*», ή δηλώσεις «*εγώ δεν δίδω το δωμάτιο μου*». Επίσης χρειάζονται ευκαιρίες για να διατυπώσουν τις δικές τους επιθυμίες «*να 'ναι κορίτσι να παίζουμε*», προθέσεις «*θα του μάθω σκάκι*» ή επιφυλάξεις «*όχι μωρό, ή νιάνιαρο, δεν θέλω κλάματα και ξενύχτια*».

Οι ενδιαφερόμενοι για να γίνουν ανάδοχοι συζητούν με τα φυσικά τέκνα και πρακτικά θέματα και λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη τους «*δεν αφήνω το δωμάτιο μου για κανένα, ούτε θέλω εκεί κανένα*», και αποκρίνονται σε ερωτήματα «*θα μπορείς να με πηγαίνεις στα Αγγλικά και Σαββατοκύριακα στο μπάσκετ ή θα τα σταματήσω για να κάνεις το φύλακα;*». Εξ ίσου σημαντικές είναι οι αποκρίσεις σε ερωτήματα συναισθηματικής φύσης που υποκρύπτονται στα παραπάνω «*αν χάσω την αποκλειστικότητα της αγάπης, τα προνόμια*», ή τίθενται αμέσως «*εμένα θα με νοιάζεται κανείς από σας;*».

Τα φυσικά τέκνα ηλικίας δημοτικού και μεγαλύτερα είναι παρόντα στις συναντήσεις ενημέρωσης σχετικά με την αναδοχή. Ενθαρρύνονται να πάρουν ενεργό μέρος, να μοιραστούν ερωτήματα όποιας φύσης (π.χ. τι θα πω στους φίλους μου;) και σκέψεις που τους απασχολούν. Ακόμη κι αν παραμένουν σιωπηλά έχουν την ευκαιρία να ευαισθητοποιηθούν στις πτυχές της αναδοχής και να συμμεριστούν το ενδιαφέρον και τις προθέσεις των γονέων τους.

Επιπλέον, η συμμετοχή των φυσικών τέκνων λειτουργεί καθυστερητικά για τους γονείς, μειώνει το φόρτο του δικού τους καθήκοντος ενημέρωσης, δίδει έναυσμα και υλικό για τη δική τους συζήτηση και ενισχύει την αίσθηση εσωτερικής ενότητας και σύμπνοιας μεταξύ των μελών της πυρηνικής οικογένειας για την επερχόμενη αλλαγή στη δομή της.

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι ανάδοχοι γονείς προβληματίζονται σχετικά με τις αντιδράσεις των παιδιών τους και τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει σε αυτά και στη συνοχή της οικογένειάς τους.

Τα προετοιμασμένα παιδιά συμβάλουν τόσο στο σπίτι κάνοντας πράγματα κοινού ενδιαφέροντος με το αναδεχόμενο (επιτραπέζιο παιχνίδι, ενασχόληση με το ίντερνετ), όσο και σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου εκτός σπιτιού.

Μείζονα σημασία έχει η δυνατότητα μεσολάβησης του φυσικού τέκνου για γνωριμία σύνδεση του αναδεχόμενου με ομιλήκους και για την ένταξη και φοίτηση του σε σχολική μονάδα ανεξαρτήτου βαθμίδας. Αν πηγαίνουν στο ίδιο σχολείο, το αναδεχόμενο έχει ήδη ένα φίλο – σύμμαχο, γνώστη του

πλαισίου, των κανόνων, των ελευθεριών και των περιορισμών. Αν φοιτούν σε διαφορετικά μοιράζονται ώρες μελέτης αλλά και σχολικές εμπειρίες.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ευαισθητοποίηση των φυσικών τέκνων για τις περιπτώσεις που το αναδεχόμενο παιδί ενδέχεται να εκδηλώσει κρίσεις άγχους και απότομες αλλαγές διάθεσης εκρήξεις, ώστε να μπορεί να δείχνει διακριτικότητα, ψυχραιμία και να μην καταφεύγει το ίδιο σε αντιδράσεις ανησυχίας ή εκδραμάτισης.

Σε κάθε περίπτωση τα παιδιά που έχουν ενημερωθεί και συμμετάσχει στην προετοιμασία της είναι λιγότερο ευάλωτα σε περιπτώσεις όπως οι παραπάνω.

Σε χώρες όπου εφαρμόζεται συστηματικά η αναδοχή τα ζητήματα που απασχολούν τα φυσικά τέκνα έχουν αποτελέσει αντικείμενα έρευνας.

Οι Spears & Cross (2003) έχουν καταγράψει δηλώσεις (statements) φυσικών τέκνων με εμπειρία αναδοχής, τις οποίες απευθύνουν σε μελλοντικούς γιούς και κόρες αναδόχων. Ενδεικτικά παιδιά και έφηβοι που μετείχαν στην έρευνα τους έδωσαν τις παρακάτω συμβουλές στους ομηλικούς τους - παιδιά υποψηφίων αναδόχων.

- *Αν είσαι ζηλιάρης, μην δεχθείς αναδεχόμενο στο σπίτι.*
- *Αν δεν σου αρέσει, πες το.*
- *Βοήθα τους γονείς σου και το παιδί με τα προβλήματα του.*
- *Γίνε φίλος του.*
- *Μην κουτσομπολεύεις τον αναδεχόμενο/ την αναδεχόμενη με τους φίλους σου.*
- *Βοήθα τους άλλους να κατανοήσουν τι έχουν περάσει τα αναδεχόμενα πριν τοποθετηθούν σε ανάδοχη οικογένεια.*
- *Μη φυλάς μυστικά.*
- *Μερικές φορές πρέπει να τον/την αγνοήσεις ή να φύγεις. Μην μπλέκεις σε κόντρες ή καυγάδες μαζί του.*
- *Αν έχεις ένα πρόβλημα, μην το κρύψεις, μίλα σε κάποιον.*
- *Ζήτα βοήθεια όποτε τη χρειαστείς (Spears & Cross 2003: 44).*

Άλλες έρευνες έχουν καταγράψει δηλώσεις τις οποίες απευθύνουν σε αναδόχους γονείς. Οι In Hojer & Hordenfors (2006: 277) συγκέντρωσαν τις συμβουλές που έγραψαν δυο ομάδες παιδιών 11-14 ετών και 15-17 με εμπειρία αναδοχής, σε συνάντηση τους χωρίς συντονιστή ή ερευνητή.

Μερικές από τις συμβουλές των φυσικών τέκνων ηλικίας 11-14 ετών προς τους ανάδοχους είναι να είναι δίκαιοι προς όλους, να αφήνουν τα παιδιά να διαχειρίζονται μόνο τους τις μεταξύ τους σχέσεις, να μην “ξεχνάνε” τα φυσικά τέκνα, κ.α.. Τα φυσικά τέκνα ηλικίας 15-17 ετών από την άλλη αναφέρουν στις συμβουλές τους την περισσότερη υπομονή που χρειάζεται από μέρους των γονέων, το λιγότερο άγχος, ενώ προτείνουν να αφιερώνουν σταθερό χρόνο στα παιδιά, να φροντίζουν τα αναδεχόμενα όπως φροντίζουν και τα δικά τους παιδιά, αλλά και να είναι καλοί με τον εαυτό τους (οι ανάδοχοι γονείς) καθώς το αξίζουν.

Η προοπτική της σχέσης του παιδιού με την ανάδοχη οικογένεια

Η προοπτική δημιουργίας και ανάπτυξης αισθημάτων εμπιστοσύνης και ασφάλειας και σταδιακά δεσμού με το παιδί συνιστά το στόχο καθαυτού του θεσμού της αναδοχής.

Ταυτόχρονα συνιστά το *ιδιαιζόντως ευαίσθητο στοιχείο του*, λόγω της ιδιότητας του να αναπληρώσει, ένα ισχυρό ή περισσότερους με προηγούμενους φροντιστές δεσμούς προσωρινά, με επικείμενη την ολοκλήρωση/ διακοπή της. Η διάσταση του «προσωρινού», «με χρονοδιάγραμμα» δεσμάτος εκλαμβάνεται από πολλούς ως ανασταλτικός παράγοντας, ασύμβατη με την προσπάθεια που θα καταβάλουν για την επίτευξη και επιβαρυνόμενη από το συνεπαγόμενο βίωμα της απώλειας/ εγκατάλειψης του παιδιού ή από το παιδί.

Σε πρόσφατη έρευνα κοινής γνώμης για την πρόθεση ενηλίκων να γίνουν ανάδοχοι γονείς, διαπιστώθηκε άγνοια για τις ιδιότητες και το σκοπό του θεσμού, ενώ η προοπτική της βραχείας, προσωρινής σχέσης αναφέρθηκε ως εμπόδιο σε ποσοστό 62% με συχνή τη διατύπωση *«δεν μπορώ να δεθώ με ένα παιδί και μετά να χαθούμε»* (Εργαστήριο Κοινωνικής Κοινοτικής Εργασίας Συμβουλευτικής, 2019).

Η αβεβαιότητα για την ακριβή διάρκεια της τοποθέτησης ίσως συνοδεύεται και από την ανησυχία αν θα ευοδωθεί η τοποθέτηση, ή από το φόβο της επίκρισης αν δεν ευοδωθεί, ή δεν βελτιωθεί η κατάσταση ή η συμπεριφορά του αναδεχόμενου.

Παρότι το ξεκίνημα της σχέσης προϋπάρχει της πρώτης συνάντησης καθώς τόσο το παιδί όσο και ο ανάδοχος έχουν πληροφόρηση ο ένας για τον άλλο από τους κοινωνικούς λειτουργούς με τους οποίους συνεργάζονται. Γνωρίζουν τα ονόματα, τα χαρακτηριστικά, τις ιδιότητες τους, καθώς και το σκοπό της γνωριμίας και τους μελλοντικούς στόχους.

Όπως σε όλες τις διαπροσωπικές επαφές, η πρώτη εντύπωση είναι πολύ ευαίσθητη και καθοριστική. Ευαίσθητη επειδή είναι φορτισμένη από συναισθήματα και προσδοκίες και από τις δύο πλευρές και καθοριστική επειδή συνιστά την πρώτη εικόνα που, όπως είναι γνωστό, επιδρά στα επακόλουθα της.

Και οι δυο προσβλέπουν στην ευόδωση της, *“να πάει καλά”*.

Από την πλευρά του ο ανάδοχος αγωνιά για τη συνάντηση της γνωριμίας.

«Πως θα είμαι, εξωτερική εμφάνιση και πως θα δείχνω! Τι ταιριάζει στην περίπτωση; Να έχω μαζί μου ένα δώρο;»

«Τι είναι προτιμότερο να πω; Πως να αρχίσω; Πόσο συγκρατημένος ή διαχυτικός να είμαι;»

Δοκιμάζει τις πρώτες φράσεις προς το παιδί *«Πως θέλεις να αρχίσουμε, θέλεις να σου πω για μένα;»*.

Ορισμένα ζευγάρια κάνουν δοκιμές των ρόλων τους, άλλοι ετοιμάζουν ένα υλικό, μια φωτογραφία ή ένα λουλουδί από τον κήπο τους. Άλλοι μοιράζονται την προετοιμασία τους σε συνεργασία με την κοινωνική λειτουργό του φορέα, ή τηρούν τα προβλεπόμενα από τον Οδηγό αναδοχής της χώρας. Στη Σουηδία οι ανάδοχοι προτρέπονται να φτιάχνουν έναν ιδιόχειρο χάρτη του σπιτιού και της γειτονιάς που θα υποδεχθεί το παιδί. Το εγχείρημα έχει εφαρμοστεί με επιτυχία ιδίως στις περιπτώσεις της επείγουσας αναδοχής, που ο χρόνος για γνωριμία μεταξύ τους είναι πολύ περιορισμένος.

Η πρώτη επαφή και η διαδικασία της γνωριμίας είναι προτιμότερο να γίνεται στο χώρο όπου ζει το παιδί, εκεί όπου αισθάνεται οικειότητα και ασφάλεια. Μπορεί να τους δείξει τα σημεία και τα σημαντικά για αυτό πράγματα, στα οποία ενδέχεται να αναφέρεται αργότερα.

Οι αποκρίσεις του παιδιού στην πρώτη συνάντηση αποτελούν οδηγό για την ανάλογη προετοιμασία των επαφών ταιριάσματος που θα ευνοήσει την εγκατάσταση αποτελεσματικής επικοινωνίας και εμπιστοσύνης με το παιδί. Η εναρμόνιση με τη διάθεση του παιδιού, η παραχώρηση χρόνου να σκέφτεται πριν απαντήσει ή να σιωπά, η διακριτική παρότρυνση να μιλά για το εδώ και τώρα (τι θα σου άρεσε να κάνεις/ να κάνουμε μαζί, τι σικαίνεσαι). Η ανοχή σε στάσεις αποφυγής (δεν κοιτά τον ανάδοχο στα μάτια), σε εκδηλώσεις αμηχανίας (επίμονο τρίψιμο χεριών, κλότσημα παπουτσιού). Η αναγνώριση και η ψύχραιμη στάση σε τυχόν προκλητικής συμπεριφοράς.

Στο πλαίσιο της συμβίωσης οι ανάδοχοι δοκιμάζουν τρόπους που μπορούν να βοηθήσουν στη διαχείριση έντονων συναισθημάτων με θετικό, εποικοδομητικό τρόπο, όπως:

- Η παραίνεση και βοήθεια στο παιδί (ανάλογα με την ηλικία και τις δεξιότητες) να κατασκευάσει ένα ΒΙΒΛΙΟ ΖΩΗΣ με ύλη που έχει φέρει (φωτογραφίες, ελαφρά αντικείμενα, και στη συνέχεια να το ενημερώνει με υλικό και κείμενα ημερολογίου και ενδιαφέροντος) αποτελεί παρακαταθήκη ταυτότητας με πολύσημη αξία.

- Η προτροπή του παιδιού να μιλά για γεγονότα που του συμβαίνουν ή του έχουν συμβεί, δεν ζητούν λεπτομέρειες. Αρκεί οι ανάδοχοι να αρκούνται στο γεγονός ότι εμπιστεύεται να τους μιλήσει για την εμπειρία του, για συμβάντα ή πρόσωπα. Το ίδιο εισπράττει αίσθηση ασφάλειας και εμπιστοσύνης που του δίνει δύναμη.

- Ορισμένοι ανάδοχοι υπό το βάρος της ευθύνης ότι έχουν να προσφέρουν δοτικό, ασφαλές περιβάλλον που θα βοηθήσει το αναδεχόμενο να ανανήψει από τα τραύματα της παραμέλησης και των αποχωρισμών από τη φυσική τους οικογένεια, γίνονται πιεστικοί επίμονοι με ερωτήσεις πως νοιώθει όταν..., πως ένοιωθε τότε ..., ή θα νοιώσει αν... Αντίθετα η εκ μέρους τους αναφορά στο συναίσθημα τους (λυπάσαι, πονάει αυτό) το ανακουφίζει καθώς η ανησυχία, η εσωτερική αναστάτωση τους παίρνει όνομα.

- Η σαφής οριοθέτηση δεν επιδρά αρνητικά, αντίθετα τα όρια συμβάλουν στη διαμόρφωση πλαισίου στην κατάσταση την οποία αφορούν και αίσθηση ελέγχου αυτής της κατάστασης.

- Η στάση συμπαράστασης “σε συμμερίζομαι” καθησυχάζει ενώ η στάση “συμπάσχω” συγχέεται με το “σε λυπάμαι” και επιβαρύνει τη θλίψη.

- Η ειλικρινής αποφυγή αρνητικής αναφοράς, ρητών ή άρρητων σχολασμών επίκρισης στη φυσική οικογένεια (χμμ..., γκριμάτσα αποδοκιμασίας).

Σημειώνεται ότι και μια θετική αναφορά στους γεννήτορες δεν σημαίνει επιδοκιμασία της γνωστής στον ανάδοχο αποτρόπαιης συμπεριφοράς τους.

Διακριτή διάσταση έχει η μεσολάβηση και συμβολή των αναδόχων στη σχολική ένταξη και τακτική φοίτηση των αναδεχομένων. Ευρήματα εγχώριων και διεθνών ερευνών έχουν δείξει ότι τα παιδιά που απομακρύνονται από τη φυσική οικογένεια και μεγαλώνουν σε ιδρύματα ή ανάδοχες οικογένειες παρουσιάζουν χαμηλότερη επίδοση σε σύγκριση με ομηλικούς που ζουν στη φυσική τους οικογένεια (Βουργαζοπούλου και συν., 2017).

Η εμπειρία φοίτησης στο σχολείο βοηθά τα παιδιά και τους νέους να ξεπεράσουν τις δυσκολίες και πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλιστεί ότι αυτή η εμπειρία είναι θετική,

ενθαρρύνοντάς τους να συμμετέχουν στις σχολικές δραστηριότητες που απολαμβάνουν, να βοηθηθούν στην οικοδόμηση της αυτοπεποίθησής τους.

Επιπλέον η σχολική φοίτηση δίδει μια αίσθηση προοπτικής – κατεύθυνσης, απαραίτητη για τους νέους σε ταραγμένες φάσεις ζωής, όπως οι αναδεχόμενοι επειδή τους παρέχει σταθερότητα και ευκαιρίες για να θέσουν στόχους και να δημιουργήσουν μια εικόνα για το τι μπορεί να επιφυλάσσει το μέλλον.

Ένας δεύτερος τρόπος για να βοηθηθούν οι νέοι να αισθάνονται ότι έχουν μεγαλύτερο έλεγχο, είναι να εμπλακούν σε φόρουμ που προωθούν τη συμμετοχή των νέων στην ανάπτυξη υπηρεσιών για τους ίδιους.

Διαχείριση δύσκολων συμπεριφορών

Η διαχείριση των δύσκολων συμπεριφορών, εντάσεων και εκρήξεων εύλογα απασχολεί έντονα τους υποψηφίους αναδόχους. Με αφορμή τις γνώσεις για τις επιπτώσεις των τραυματικών εμπειριών στο συναίσθημα και τη συμπεριφορά αγωνιώντας αναμένουν δυσχείριστες εκδηλώσεις συμπεριφοράς και προβληματίζονται σχετικά με την ετοιμότητα τους να τις αντιμετωπίσουν. Ανατρέχουν σε οδηγούς και οδηγίες, επαναλαμβάνουν “ατάκες” ή δοκιμάζουν σκηνές αντιδράσεων τους στον καθρέπτη τους.

Η πρόληψη της εν λόγω αναστάτωσης και η αναζήτηση αποτελεσματικής απόκρισης έχει εκβάλει στη διαμόρφωση ποικίλων μοντέλων. Ένα από αυτά είναι το Four Fs, ένα μοντέλο κοινωνικής παιδαγωγικής που παροτρύνει τους αναδόχους να υιοθετούν ανακλαστική σκέψη (Greenaway, 1992). Να είναι σε θέση να κάνουν ένα βήμα πίσω και να σκέφτονται πριν αντιδράσουν, αμφισβητώντας τις υποθέσεις τους για το τι προκάλεσε τη συμπεριφορά, ή εξετάζοντας το τι επιφέρει κατά την εξέλιξη της.

Το Four Fs υποστηρίζει το διαχωρισμό των γεγονότων από τα συναισθήματα – τα οποία ωστόσο εκλαμβάνει ως εξίσου σημαντικά. Εκκινεί από τη διαπίστωση ότι μερικές φορές όταν οι γονείς βρίσκονται σε μια δύσκολη κατάσταση, ή αισθάνονται στριμωγμένοι και συγκλονισμένοι, δυσκολεύονται να καταλάβουν τι συνέβη και να σχεδιάσουν τι πρέπει να κάνουν στη συνέχεια, επειδή τα αισθήματα και τα συναισθήματα που αντιμετωπίζουν μπορούν να συσκοτίζουν τα γεγονότα. Άλλες φορές μπορεί να είναι δύσκολο να καταλάβουν πώς πραγματικά νιώθουν και να ασχοληθούν με αυτό, γιατί ενδέχεται να αγνοούν τα συναισθήματά τους ενώ προσπαθούν να αποδείξουν τα γεγονότα.

Το μοντέλο αυτό είναι πολύ απλό και έχει γίνει ιδιαίτερα καλά αποδεκτό από αναδόχους.

Το μοντέλο *Four Fs*:

4 κουτιά (το ένα δίπλα στο άλλο)

1^ο: γεγονότα (ακριβής περιγραφή του τι συνέβη;)

2^ο: συναισθήματα (περιγραφή συναισθημάτων που συνδέονται με τα γεγονότα)

3^ο: ευρήματα (τι νόημα έχουν τα γεγονότα και τα συναισθήματα, τι μαθαίνω βλέποντας τα και τα δυο)

4^ο: μέλλον (τι μπορώ να κάνω, τι μπορώ να κάνω καλύτερα ή διαφορετικά την επόμενη φορά)

Μοντέλο ασφαλούς βάσης

Οι παραπάνω απόψεις και προσεγγίσεις επιτρέπουν την υιοθέτηση του μοντέλου ασφαλούς βάσης “secure base model”, που ανέπτυξαν οι Schofield & Beek (2009). Βασίζεται στην θεωρία του δεσμού (attachment theory) και εστιάζει στη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ ανάδοχου γονέα και αναδεχομένου.

Το μοντέλο προτείνει **πέντε διαστάσεις** του ρόλου του ανάδοχου γονέα, οι οποίες προάγουν την ασφαλή σύνδεση του με το παιδί. Αυτές είναι, η *Διαθεσιμότητα*, η *Ευαίσθητη απόκριση*, η *Αποδοχή του παιδιού*, η *Συνεργατική φροντίδα*, και η *Πρώθηση* της ιδιότητας του μέλους της οικογένειας. Μια σύνοψη των διαστάσεων αυτών και των αποδόσεων τους δίδεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας: Το μοντέλο της “ασφαλούς βάσης”

Στάση ανάδοχου γονέα/ φροντιστή	Πρόσληψη της στάσης από το παιδί	Έκβαση - βοηθά τα παιδιά στην
Διαθεσιμότητα	Τα παιδιά χρειάζονται και εκτιμούν τη συναισθηματική και πρακτική διαθεσιμότητα των φροντιστών τους (να σε ακούσω, να μιλήσουμε, να μείνω δίπλα σου), τόσο στην αρχική φάση της τοποθέτησης, όσο και μετά.	Οικοδόμηση εμπιστοσύνης
Ευαίσθητη απόκριση	Αντιλαμβάνονται τι συμβαίνει στο παιδί που φροντίζουν, αποκρίνονται με ευαίσθητο τρόπο στις ανάγκες του και κάνουν τις απαραίτητες ενέργειες για την κάλυψη τους.	Αίσθηση θετικής αξιολόγησης Ικανότητα διαχείρισης των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς τους
Γνήσια αποδοχή	Το παιδί πιστεύει ότι παρά τις οπισθοδρομήσεις ή τη δύσκολη συμπεριφορά είναι αξιαγάπητο και ικανό να κάνει καλά πράγματα.	Οικοδόμηση αυτοεκτίμησης, αίσθηση ελευθερίας να προχωρήσει, να αξιοποιήσει το δυναμικό του
Συνεργατική φροντίδα	Βοηθά το παιδί να κάνει τις δικές του επιλογές και αποφάσεις, να συνεργαστεί ενώ οι ανάδοχοι ασκούν κατάλληλα τη δική τους εξουσία (καθορισμένα σαφή, κατάλληλα όρια, γνωρίζοντας πότε θα επιτρέψει μεγαλύτερη ελευθερία και πότε θα διαπραγματευτεί τα απαραίτητα όρια).	Αισθάνονται θετικά και ικανά να επιτύχουν
Προώθηση της ιδιότητας του μέλους της οικογένειας	Προτρέπει τη συμμετοχή σε συζητήσεις, στη λήψη αποφάσεων στην οικογένεια. Δύσκολο, στη διάρκεια της εφηβείας καθώς τα ζητήματα της ταυτότητας βρίσκονται στο προσκήνιο και, το ζήτημα σε ποια οικογένεια ανήκουν είναι πάντα παρόν. Ωστόσο είναι επωφελές να είναι σαφές ότι ακόμα και όταν ετοιμάζονται να γίνουν ανεξάρτητα εξακολουθούν να είναι μέρος της οικογένειας.	Αίσθημα ότι ανήκουν στην οικογένεια
Με αποτέλεσμα		Αίσθηση σταθερότητας και ελέγχου της κατάστασης

Το μοντέλο ασφαλούς σύνδεσης γονέων υποδεικνύει τη σημασία της εκ μέρους των αναδόχων γονέων κατανόησης της αναπτυξιακής διαδικασίας και της αξιοποίησης των πέντε διαστάσεων για να «αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και να ενισχυθούν τα δυνατά σημεία».

Η δήλωση διαθεσιμότητας επικυρώνεται και με προτροπές για συζήτηση. Παράδειγμα:

“ Ας το συζητήσουμε”

“Θέλω να μάθω περισσότερα / πες μου όλη την ιστορία”

“Αυτό μοιάζει σημαντικό για σένα”

“Πες μου, σε ακούω”

“Σε 5 έρχομαι να μιλήσουμε”,

εκπέμπει μηνύματα “σε σέβομαι”, “θέλω να μάθω για σένα”, “η γνώμη σου μετράει, με αφορά”.

Δείχνοντας γνήσια αποδοχή αποφεύγεται η αποστολή μηνυμάτων αξιολόγησης, κριτικής, επίκρισης, πθικολογίας που προκαλούν δυσαρέσκεια και αντίδραση αποφυγής να μοιράζεται τα συναισθήματα και τα προβλήματα του.

Η αποδοχή δηλώνεται ενεργητικά, διατυπώνεται λεκτικά ή εκφράζεται με νεύμα, χειρονομία. Ωστόσο, τα παιδιά αποζητούν απτά δείγματά της.

Παράδειγμα, ο Άρης ανέφερε την εμπειρία του *«Εγώ αγάπησα τον κ. Νίκο (ανάδοχο πατέρα) από την πρώτη μέρα, όταν με πήρε από το χέρι κατεβήκαμε στην είσοδο και πρόσθεσε το όνομα μου στο κουδούνι. Ε ναι! Μου ‘χε δώσει σπίτι! 4 χρόνια στο ίδρυμα ένοιωθα άστεγος... σε κοπάδι. Ξαφνιάστηκε που τον φίλησα!»*.

Η ευαίσθητη απόκριση μπορεί να εγκλείει καθυσύχαση, συμμερισμό, παρηγοριά, υποστήριξη, έπαινο, επιδοκιμασία, χιούμορ, εκτροπή προσοχής.

Καθώς εναρμονίζεται με τη διάθεση τα λεγόμενα του παιδιού, την αλήθεια του, δίδει στο παιδί μια εικόνα για το πως γίνεται αντιληπτό ως πρόσωπο. Αυτή η αντίληψη επιδρά και αντανακλάται στη σχέση με τον ανάδοχο.

Η συνεργατική φροντίδα ευνοεί και εφαρμόζει το μοντέλο “κάνω μαζί με σένα” και απορρίπτει με απόλυτο τρόπο το μοντέλο “κάνω για σένα”. Ο Jean Piaget έχει επισημάνει πως “όταν διδάσκεις ένα παιδί να κάνει κάτι του στερείς την ευκαιρία να ανακαλύψει το ίδιο πως να το κάνει”. Η μάθηση από τον ίδιο συμβάλει στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης του και ως εκ τούτου στην ανθεκτικότητα του.

Ειδικότερα η συνεργατική φροντίδα δημιουργεί συνθήκες που επιτρέπουν την αυτενέργεια. Να κάνουν εκείνα πράγματα. Αυξάνονται οι ευκαιρίες για δημιουργικότητα, επιμηκύνεται ο χρόνος της συνέργειας, εμπλουτίζονται τα αντικείμενα συνεργατικότητας και μεγεθύνεται η ικανοποίηση από τα επιτεύγματα.

Συμπερασματικά, το μοντέλο αφαλούς βάσης αποβλέπει στην και ευνοεί την ανάπτυξη των προστατευτικών παραγόντων που επιδρούν στη διαμόρφωση της εικόνας του εαυτού (ταυτότητα) και της αυτοεκτίμησης στο παιδί, οι οποίοι αντανακλώνται στην ταυτότητα και την αυτοεκτίμηση του ανάδοχου γονέα. Τα συμπεράσματα μελετών συμφωνούν ότι το μοντέλο αυτό μπορεί να αποτελέσει πλαίσιο εφαρμογής στην καθημερινή ζωή με το αναδεχόμενο παιδί (Sinclair et al, 2007).

Η υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας από τον φορέα εποπτείας και το δίκτυο των κοινωνικών υπηρεσιών

Οι ανάδοχοι γονείς που εντάσσονται στο εθνικό μητρώο αναδόχων και αναλαμβάνουν παιδί έχουν εποπτεία από επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό και πρόσβαση σε πληροφόρηση, και υποστήριξη προκειμένου να παρέχουν συνεπή, επαρκή φροντίδα στο παιδί που αναλαμβάνουν.

Ο κοινωνικός λειτουργός φροντίζει να είναι βέβαιος ότι ο ανάδοχος είναι πλήρως ενήμερος, κατανοεί, αποδέχεται και εφαρμόζει τις αρχές του θεσμού. Στις πρώτες συναντήσεις με τον ανάδοχο συζητούν ζητήματα που άπτονται της ιστορίας του παιδιού, της ταυτότητας, της θρησκείας, της κατάστασης της υγείας, και των τραυμάτων που έχει βιώσει. Στη φάση αυτή αλλά και σε επόμενες, ο κοινωνικός λειτουργός είναι υπεύθυνος να εντοπίσει τυχόν ανάγκες κατάρτισης του αναδόχου ή των φυσικών τέκνων του. Μετά την τοποθέτηση τους επισκέπτεται με τακτική προσυμφωνημένη συχνότητα και ώρα με αντικείμενο τη συνεργασία και την αντιμετώπιση όποιου θέματος προκύπτει κατά την προσαρμογή και την εξέλιξη του παιδιού αλλά και των αναδόχων.

Το έργο ανατροφής ενός αναδεχόμενου παιδιού είναι συνεργατικό. Το αναλαμβάνουν από κοινού ο ανάδοχος και ο φορέας εποπτείας. Ο τελευταίος συνήθως εκπροσωπείται από έναν κοινωνικό λειτουργό. Η δε μεταξύ τους συνεργασία δεν ολοκληρώνεται με την ολοκλήρωση της κατάρτισης, Αντίθετα, συνεχίζεται και μεγεθύνεται στη διάρκεια της διαδικασίας τοποθέτησης και μετά από την τοποθέτηση με την παρακολούθηση και την ενεργό, όποτε και όσο χρειάζεται, υποστήριξη.

Εξ άλλου, καμιά εκπαίδευση/ κατάρτιση δεν είναι άρτια, επαρκής, ή «τέλεια». Πέραν του ότι συνήθως αφορά “το ιδεώδες” πρότυπο, δεν είναι δυνατό να περιλάβει όλες τις πιθανές περιπτώσεις δράσης- αντίδρασης, λόγου-απόκρισης. Ειδικά η ύλη που αφορά σε κατάρτιση σε ζητήματα διαπροσωπικών σχέσεων και κοινωνικούς ρόλους, υπόκειται σε δυναμική εξέλιξη. Οι σχέσεις αναπτύσσονται, οι καταστάσεις διαμορφώνονται, οι συνθήκες αλλάζουν σε μια διαρκή ροή αλληλεπίδρασης. Ταυτόχρονα στη διάρκεια της εκπαίδευσης διαμορφώνονται σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων και αμφίπλευρες προσδοκίες.

Ωστόσο, η ευόδωση της συνεργασίας θα εξαρτηθεί από τη σχέση που θα δημιουργηθεί ανάμεσα στα κύρια πρόσωπα, τους αναδόχους και την/τον επαγγελματία. Καθώς και οι δύο προσέρχονται με ισχυρούς ρόλους, και αυξημένες προσδοκίες, η αποσαφήνιση των στόχων, των διαδικασιών και των αντικειμένων της συνεργασίας είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Οι συνεργάτες συμβουλευονται (συν+βουλεύομαι= σκέφτομαι μαζί, από κοινού) το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού σε όλους τους τομείς της ζωής του. Το πώς συμβαίνει κάθε γεγονός, συμβάν που επηρεάζει την ψυχική, συναισθηματική και κοινωνική κατάσταση και τις συνθήκες ζωής του στο σπίτι και το σχολείο.

Μαζί κάνουν αποτίμηση αλλαγών που είχαν σχεδιαστεί σε προηγούμενη συνεδρία, π.χ. εμπλουτισμού ή μείωσης ερεθισμάτων στο περιβάλλον του δωματίου, υποκατάστασης μιας δραστηριότητας με άλλη. Μαζί κάνουν έγκαιρο προγραμματισμό συνεννόησης για τα μεγαλύτερα παιδιά για ξυπνητήρι, ντουλάπα με πολλές κρεμάστρες, ατομικό ημερολόγιο, σύνδεση τηλεφώνου στο δωμάτιο τους, κλειδί του σπιτιού, ανάληψη ευθύνης για το σπίτι κ.ά..

Επιπλέον οι ανάδοχοι μπορούν να μοιραστούν τυχόν αβεβαιότητες, ή να ζητήσουν επιβεβαίωση αν χειρίζονται σωστά μια κατάσταση, ή ότι δεν επιδεινώνεται εξ αιτίας τους.

Η εκ μέρους των αναδόχων τήρηση και διαφύλαξη πλήρως ενημερωμένου αρχείου με οτιδήποτε αφορά το παιδί που φροντίζουν ευκολύνει τη συνεργασία με το φορέα εποπτείας, και μεγεθύνει την αξιοπιστία και την υπευθυνότητα τους έναντι του ρόλου που έχουν αναλάβει.

Ωστόσο, η εκπλήρωση ενός τόσο απαιτητικού ρόλου ενδέχεται να προκαλέσει σημαντικές πιέσεις στα άτομα και ανακατατάξεις στο εσωτερικό της οικογένειας. Για προσωπικές δυσκολίες και δυσκολίες των αναδόχων σε διαπροσωπικές σχέσεις τους με άλλους, ενδέχεται να μην επαρκεί η συνεργασία με το φορέα, τότε ενδείκνυται μια παραπομπή τους σε μια υπηρεσία συμβουλευτικής γονέων, ή ένα κέντρο ψυχικής υγείας ενηλίκων ή παιδιών εφήβων, αν ακουμπά και τα φυσικά τέκνα τους.

Επαφή και συνεργασία με άλλες υπηρεσίες ενδέχεται να χρειαστεί και για την κάλυψη ιδιαίτερων αναγκών που μπορεί να έχει ή να εμφανίσει το αναδεχόμενο παιδί μετά την τοποθέτηση. Η περίπτωση παιδιού που αντιμετωπίζει δυσκολίες στη μάθηση ή στη συγκέντρωση προσοχής χρειάζεται σύνδεση με αντίστοιχη υπηρεσία διάγνωσης και αντιμετώπισης μαθησιακών δυσκολιών. Σε περίπτωση εκδήλωσης συμπτωμάτων παλινδρόμησης με τραυλισμό, ή ενούρηση, ή σωματο-μετα-τραυματικών συμπτωμάτων χρειάζεται να παρακολουθηθεί από κέντρο ψυχικής υγείας.

Σύνδεση με δημοτική κοινωνική υπηρεσία μπορεί να μεσολαβήσει για θέματα που προκύπτουν στη φυσική οικογένεια στη φάση αξιολόγησης για επανένωση με το παιδί.

Επικοινωνίες με υπηρεσίες ασύλου, προξενεία ή πρεσβείες άλλων χωρών μπορεί να είναι απαραίτητες σε περιπτώσεις που τα αναδεχόμενα είναι παιδιά που αιτούνται άσυλο ή μεταναστών. Επιπλέον

ον, δεδομένη θεωρείται η συνεχής διασύνδεση με υπηρεσίες υγείας, ψυχαγωγίας, αθλητισμού, δημιουργικών δραστηριοτήτων που λειτουργούν στην κοινότητα όπου ζει η ανάδοχη οικογένεια και η αξιοποίηση τους από το αναδεχόμενο παιδί/ τον αναδεχόμενο έφηβο και στο βαθμό του εφικτού και από τους ίδιους.

Θέματα που αφορούν στη συνεργασία με τη φυσική οικογένεια

Ζητήματα που αφορούν στην επικοινωνία και τη συνεργασία με τη φυσική οικογένεια αποτελούν αντικείμενα τακτικής αλλά και έκτακτης συνεργασίας των αναδόχων με το φορέα εποπτείας.

Οι ανάδοχοι γονείς είναι ενήμεροι για τη σύνθεση, τις συνθήκες ζωής της φυσικής οικογένειας, την κατάσταση της υγείας, τα ωράρια απασχόλησης και εφόσον προβλέπεται επικοινωνία με το παιδί είναι γνώστες του πλαισίου της (με ποιον/ποιούς συγκεκριμένα, που, πόσο συχνά, για πόσο χρόνο).

Ωστόσο, λόγω των έντονων συναισθημάτων που τους απασχολούν την περίοδο της προετοιμασίας σχετικά με την εξοικείωση και την απόκριση στις απαιτήσεις του ρόλου τους, ενδέχεται να μην έχουν δώσει τη δέουσα προσοχή και σκεφτεί τις διαστάσεις της επικοινωνίας με τη βιολογική οικογένεια. Ορισμένοι ίσως αποφεύγουν μια λεπτομερή ενασχόληση καθώς η εν λόγω επικοινωνία δεν πρόκειται να συμβεί άμεσα, ή είναι κάτι που προκαλεί μεγάλη ανησυχία (πώς θα αντιδράσει το παιδί) και αβεβαιότητα (μήπως οι ίδιοι κριθούν ή συγκριθούν από τον βιολογικό γονέα).

Ενδεικτικό είναι το απόσπασμα από το Ημερολόγιο μιας ανάδοχης μητέρας ενός εξάχρονου κοριτσιού με προέλευση από μια πολύ φτωχή οικογένεια με πατέρα αλκοολικό:

«Αν και τα είχαμε πει και ξαναπεί με την κοινωνική λειτουργό δυο ώρες πριν την επίσκεψη της μητέρας της, θόλωσα. Της τηλεφώνησα (στην Κοιν. Λειτουργό) και της λέω: Είπαμε να της πω (στη βιολογική μητέρα) πως περνά, αλλά τώρα σκέφτομαι πως θα γίνει ράκος όταν της πω, πως τρώει όλα τα φαγητά, έχει πάρει 5 κιλά και με βοηθά στις δουλειές.

Δεν θα την προσβάλω αν της πω, πως τα καταφέρνει στο μπαλέτο; Γιατί, όπως λέει, πάντα ζητούσε να την στείλουν σε μπαλέτο.

Ύστερα, ανησυχώ και για τη μικρή, αν βάλει τα κλάματα ή μετά ζητά τη μάνα της;;;».

Επιπλέον η επικοινωνία με τη φυσική οικογένεια, συνιστά κρίσιμη πρόκληση για το παιδί και αποτελεί αντικείμενο διαβούλευσης. Καθαυτή υπόκειται στην κρίση και τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί από το φορέα εποπτείας με κριτήριο το συμφέρον του παιδιού, η οποία του γνωστοποιείται. Ακόμη και αν έχει ληφθεί υπόψη η γνώμη του (αν είναι μεγαλύτερης ηλικίας), η προετοιμασία του για αυτήν την επικοινωνία ενδέχεται να προκαλέσει αναστάτωση. Μερικές φορές τείνουν να μην αντιδρούν στη διάρκεια των συνεδριών προετοιμασίας, ή αντιδρούν σε ύστερο χρόνο, όταν έχουν επιστρέψει από τη σχετική συνεδρία στον φορέα εποπτείας, ή η κοινωνική λειτουργός έχει φύγει από το σπίτι. Η παρακίνηση

να βάλουν σε λόγια τα συναισθήματά τους, η στάση συμπαράστασης, κατανόησης από τον ανάδοχο, και μια διακριτική αναμονή ώσπου να πει τι και πως θα θελε να γίνει, λειτουργεί κατευναστικά και περιορίζει τον κίνδυνο να αισθανθεί “κακό, αχάριστο παιδί” που προκαλεί πόνο και σύγχυση.

Η εμπειρία των επαφών (τηλεφωνικών, επισκέψεων, συναντήσεων στο Φορέα) αναλύεται και αποτιμάται σε συνεδρίες με την κοινωνική λειτουργό.

Ωστόσο, σημαντικό ρόλο έχει και η στάση των φυσικών γονέων απέναντι στις επαφές και ο βαθμός στον οποίο τις επιζητούν. Εκείνοι, που η απομάκρυνση του παιδιού τους έγινε με τη σύμφωνη γνώμη τους αισθάνονται λιγότερο απειλημένοι και εχθρικοί με το φορέα εποπτείας και με τον ανάδοχο. Αντίθετα εκείνοι, που τα παιδιά τους απομακρύνονται με αποφάσεις Εισαγγελέα ή δικαστηρίου, αισθάνονται εχθρικοί με τον φορέα και ανταγωνιστικοί με τον ανάδοχο.

6. Μέθοδοι και εργαλεία εκπαίδευσης για την κατανόηση της ύλης

Άσκηση 1.

Αν μιλούσα σε δικό μου παιδί για την πρόθεση να αναλάβουμε τη φροντίδα ενός αναδεχόμενου θα του έλεγα:	Τι θα του προσφέρουμε:

Άσκηση 2.

Φτιάχνω το χάρτη του σπιτιού ή ένα μικρό άλμπουμ σε απλό χαρτί

Τι θα του δείξω;

- ποιοι είμαστε

Πρόσφατες φωτογραφίες κάθε μέλους της οικογένειας με ευκρινές το πρόσωπο και λεζάντα με το μικρό όνομα του/της (όπως αποκαλείται στο σπίτι).

- που είμαστε

Φωτογραφίες κύριων χώρων του σπιτιού, που κοιμόμαστε, που γευματίζουμε.

- που θα μένεις

Φωτογραφία από το δωμάτιο με μια γενική κάτοψη.

Το μπαλκόνι, ή ο κήπος. Τι βλέπουμε από το μπαλκόνι;

Άλλο σημαντικό.

Στην αίθουσα συζητούνται οι επιλογές και τα διλήμματα που αντιμετώπισαν οι δημιουργοί.

Μετά τη συζήτηση παραμένουν στην αίθουσα ως την ολοκλήρωση της ενότητας. Τότε οι δημιουργοί μπορούν να τα πάρουν σπίτι και αν επιθυμούν να τα ανασυστήσουν/ αλλάξουν και να τα κρατήσουν.

Άσκηση 3.

Πάρε χρόνο να σκεφθείς μια κατάσταση που έχεις αντιμετωπίσει στο παρελθόν ή που αντιμετωπίζεις τώρα. Θα μπορούσες να ανατρέξεις σε αυτήν με βάση το μοντέλο Four Fs;

Συμπληρώνεις τα τέσσερα κουτιά.

Άσκηση 4.

Η συνεργασία με τον φορέα εποπτείας δεν σημαίνει αποτυχία!

Σημαίνει συν-ευθύνη σε θέματα που αφορούν ή προκύπτουν σχετικά με α), β) και γ).

Συμπληρώνετε πιθανά θέματα που θα μπορούσαν να απασχολήσουν έναν ανάδοχο (Πότε θα απευθυνόμουν στην ΚΛ του φορέα;:)

Α) Στη φροντίδα του παιδιού, το ρόλο μου ως ανάδοχος	Β) Την επικοινωνία με τη φυσική οικογένεια	Γ) Τον Φορέα Εποπτείας, το Σχολείο, άλλες υπηρεσίες με τις οποίες συμβάλλομαι

Αυτό-αξιολόγηση των συμμετεχόντων

Οι μετέχοντες στην κατάρτιση υποψήφιοι ανάδοχοι καλούνται να διαμορφώσουν ένα χάρτη με τις γνώσεις που αποκόμισαν. Τις σημειώνουν σε πρώτο πρόσωπο.

- α) Τι αποκόμισα;
- β) Τι θα μπορούσα να εφαρμόσω εύκολα;
- γ) Τι μου έλειψε;
- δ) Πως μπορώ να συμπληρώσω τις γνώσεις μου;

Σύνοψη

Η ανάδοχη οικογένεια αναπτύσσοντας συστατικά στοιχεία του γονεϊκού ρόλου προμηθεύει το παιδί/ τον έφηβο με εμπειρίες αναπλήρωσης δεσμών, συμπλήρωσης χασμάτων και επούλωσης τραυμάτων που του έχουν συμβεί πριν την τοποθέτηση. Ωστόσο, η απόφαση μιας οικογένειας να μετατραπεί σε ανάδοχη συνοδεύεται από πολλές αλλαγές στις οικογενειακές σχέσεις και στην καθημερινή της ζωή γενικά. Ολόκληρη η οικογένεια αναδέχεται, με διακριτή και κρίσιμη τη συμβολή των φυσικών τέκνων, εφόσον υπάρχουν.

Η αναδοχή είναι ένα συνεργατικό έργο που αναπτύσσεται στο πλαίσιο συνεχούς συνεργασίας μεταξύ των αναδόχων και του φορέα εποπτείας. Παρέχει ασφαλές, άρτιο περιβάλλον φροντίδας, όπου το παιδί αναγνωρίζεται ως μοναδική αξία, αναγνωρίζονται και γίνονται αποδεκτά τα συναισθήματα του και παίρνει κατάλληλη υποστήριξη.

Οι ανάδοχοι είναι λεπτομερώς ενήμεροι για την υγεία του, τη σχολική επίδοση, τα ενδιαφέροντα και τα ταλέντα του παιδιού που αναλαμβάνουν. Καλλιεργούν ερεθίσματα και εντοπίζουν ευκαιρίες που αντικατοπτρίζουν τις δικές του φιλοδοξίες και καταβάλλουν προσπάθεια προκειμένου να το στηρίξουν να επιτύχει αυτές τις προσδοκίες.

Η επιτυχία της αναδοχής αφορά την αναγνώριση και υποστήριξη των δυνατοτήτων των παιδιών και των οικογενειών τους, γι' αυτό και η επικοινωνία - συνεργασία με τη φυσική οικογένεια αξίζει διακριτής αποδοχής από τους αναδόχους.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και παραπομπές στο διαδίκτυο για περαιτέρω εμπάθυνση

- Βουργαζοπούλου, Μ., Καλινικάκη, Θ., Καναβού, Ε., Σταύρου, Μ. & Φωτίου, Α. (2017). Πτυχές της ψυχοκοινωνικής υγείας εφήβων μαθητών/μαθητριών που διαβιούν εκτός της φυσικής οικογένειας. *Κοινωνική Εργασία*, 11(26): 1-24.
- Δοξιάδη, Α. (2013). *Ρίζες και φτερά Γράμματα σε γονείς*. Αθήνα: Ποταμός.
- Εργαστήριο Κοινωνικής Κοινοτικής Εργασίας Συμβουλευτικής (2019). Πως θα μπορούσε να αναπτυχθεί η Ανάδοχη Φροντίδα στην Ελλάδα (έρευνα στο στάδιο συγγραφής).
- Greenaway, D. (1992). Building relationships with children and young people - The Fostering Network. <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/sites/www.fostering.net/files/content/spip-relationships-children-and-young-people.pdf>
- In Hojer, I. & Hordenfors, M. (2006) *Living with foster siblings*. Social Work Institute, Cteborgs University.
- Schofield, G. & Beek, M. (2009). Growing up in foster care providing a secure base through adolescence. *Child and Family Social Work*, 14: 255-266.
- Sinclair, I., Baker, C., Lee, J. & Gibbs, I. (2007). *The Pursuit of Permanence: A study of the English Child Care System*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Spears, W. & Cross, M. (2003). How do children who foster perceive fostering. *Adoption and Fostering*, 27(4): 38-45.